

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatus Theologico-Moralis De Sacris Ecclesiasticorum Ministeriis, Hoc est, De Horis Canonicis, & Missæ Sacrificio

Biesmann, Caspar

Coloniæ Agrippinæ, Anno 1695.

Pars Prima De Horis Canonicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42206

TRACTATUS

Theologico-Moralis

PARS PRIMA

De

HORIS CANONICIS.

CAPUT I.

Quid sint Horae Canonicae, & an eas recitare pium ac laudabile.

Oræ Canonicae dicuntur eæ preces & laudes divinae, quæ ex præscripto Canonum Ecclesiasticorum certis horis cantari aut recitari debent: Et cum proprium Ecclesiasticorum munus sit eas cantare aut recitare, alio nomine officium Ecclesiasticum dici solent: Ex eo autem, quòd ex S. Scriptura, SS. Patribus, gestis Sanctorum &c. breviter in unum collectæ sunt, à brevi rerum pluri-

Horæ Canonicae cur alio nomine dicantur officium Ecclesiasticum, aut Breviarium.

A 5

rima-

Illas dicere
pium & lau-
dabile est.

rimarum in unum collectione re-
cte Breviarium nuncupantur. At-
que hunc orandi modum lauda-
bilem omninò esse, pium, ac salu-
tarem, exinde facile perspici po-
test, quòd Ecclesia hac ratione ju-
xta monitum Christi Luc. 18. *O-
portet semper orare & nunquam de-
ficere*, quodammodo semper oret,
Deum laudet, ac divinorum bene-
ficiorum memoriam incessanter
celebret.

C A P I T U L U M II.

*Quinam ad recitationem Horarum
graviter obligentur.*

Obligati ad
Horas sunt
Clerici sa-
cro-
rum Or-
dinum, &
beneficiati.
Quid si u-
nam Horā
v.g. Ter-
tiam absque
iusta causa
omittāt, aut
vesperas
Sabbathi
Sancti.

AD recitationem Horarum
Canonicarum obligantur
sub gravi peccato Clerici sacro-
rum Ordinum, & beneficiati, ita
quidem, ut graviter peccent, si
Horas vel semel absque iusta cau-
sa omittant, vel si unam ex illis
v.g. Tertiam, Nonam, Comple-
torium, &c. voluntariè negligant,
quamvis omittens vespertas Sab-
bathi sancti non videatur peccare
graviter ob parvitatem materiae,
vid. *Neusser de Hor. Can. disp. 8,*

CANONICIS. II

q. 2. n. 9. [utrum Religiosi ad
 chorum professi, Moniales aut
 Canonice ad recitationem Ho-
 rarum sub pari obligatione te-
 neantur, de eo videantur *Navar.*
c. 7. de orat. Medina q. 7. de orat.
Cajetanus ver. Hor. Canon. &c.]
 est comm. DD. soletque præcipue
 probari ex antiqua & generali
 consuetudine Ecclesiæ vim legis
 obtinente. Nam Canones, qui vi-
 dentur præcipere recitationem
 Horarum, quos vid. apud *Less.*
lib. 1. c. 37. dub. 9. potius lo-
 quuntur de Presbyteris curatis,
 aut Clericis beneficiatis, quàm
 Diaconis aut Subdiaconis. Bene-
 ficiatos autem, hoc est eos, qui
 habent plenum dominium bene-
 ficii, fructusque percipiunt, aut
 percepturi sunt, obligari constat
 ex Concil. Lateran. sub Leone X.
 ratio obligationis est, quia benefi-
 cium datur propter officium spiri-
 tuale, quod magna ferè ex
 parte consistit in recita-
 tione Horarum.

A 6

CAE

CAPUT III.

De modo recitandi Horas Canonicas : Et quando censeantur dici studiosè.

Non debent recitari cum synco-
pa verborum.

Notanda quædam circa recitationem Horarum cum socio.

HOræ Canonica tam publicè, quàm privatim recitandæ sunt juxta decretum generalis Concil. sub Innoc. II. *Studiosè & devotè.* Studiosè dicentur primò, si recitentur absque synco-
pa, hoc est, verborum quorundam omissione, qualis foret, si prima verba versiculi jungerentur ultimis commissis intermediis, & hæc synco-
patio, sive vocum omisso, si esset valdè notabilis, peccabitur graviter, quia fit contra strictum mandatum Concilii in re gravi, quòd si non sit notabilis excessus, erit peccatum veniale. Si autem hoc fieret involuntariè v. g. ex balbutie, consuetudine inolita &c. quæ emendari nequit, nullo modo peccabitur. Recitans cum socio non censetur ea omittere, quæ per socium leguntur, quia audiendo illum, lecta à socio moraliter facit sua. Et hunc recitandi modum Ecclesia permittit, habetque locum

CANONICIS. 13

locum etiam in aliis precibus ex voto aut præcepto recitandis, quia moraliter censetur recitare totum quod ex voto &c. recitare debuerat. Si plures simul recitent, non dicent singuli per ordinem suum versus v. g. primus primum, secundus secundum, &c. sed facto veluti choro alternatim singuli versus recitabuntur, ita enim fert usus Ecclesiæ: nec obstat tamen si inter multos simul recitantes, unus solus sit, qui in priores versus præeat, cæteris alternatim respondentibus: Lectiones poterunt per ordinem dici aut ab uno recitante audiri: eademque est ratio de orationibus, capitulis, responsoriis, quæ socio recitante audiri possunt. *Bonac. disp. 1. q. 5. p. 2. §. 1. Trull. d. 10. n. 17.* &c. Secundò, Si singula verba integrè pronuncientur sine mutatione vel abscissione quarundam syllabarum præsertim ultimarum: Interim absorbendo quasdam syllabas solùm peccabitur venialiter, quia manet substantia precum, ita ut preces ab audiente intelligi possint. Unde recitans cum socio absorbente syllabas satisfacit obligationi suæ: Imò etsi quædam distinctè non

Debent dici sine abscissione quarundam syllabarum, præsertim ultimarum.

Quid si fortius absorbent quasdam syllabas.

percipiat, quæ ab altero choro cantantur, aut à socio leguntur, nihil idcirco repetendum erit, quia moraliter loquendo fieri censetur, quod juxta humanam fragilitatem fieri poterat. Absorbendo syllabas involuntariè v. g. ex congenito aliquo linguæ vitio &c. nullum erit peccatum, vid. *Less. lib. 2 cap. 17. dub. 10. Laym. lib. 4 tr. 1. c. 5. &c.* Valdè optandum hoc loco, ut vel cetera sculpatur in cordibus Ecclesiasticorum aureum illud monitum Synodi Basilensis *Sess 21. Quò ad majorem erga supremum Numen reverentiam, propriam attentionem ac devotionem, communem astantium adificationem maximè in publico cantu beneficiati vel in Sacris constituti sexio monentur, ut divinum officium dicant prolatione non precipiti, sed distinctâ, non festinanter ac cursim.* Unus solus privatim recitans non tenetur tam clarâ voce legere, ut se ipsum audire possit, quia de hoc nullum exstat præceptum Ecclesiæ, *Laym l.c. &c.* Tertio, Si preces non interrumpantur asque causa, quia sine hac interrumpere continet aliquam irreverentiam, quamvis venialem, nisi

Aureum
monitum
Synodi Ba-
fileensis.

Suntne pri-
vatim reci-
tandæ tam
clare, ut re-
citans se-
ipsum au-
dire possit.
Non sunt
interrum-
pendæ absq;
causa.

nisi interruptio sit valdè brevis, Quid si in-
quia parum pro nihilo reputatur. erruptio
Si causa interrumpendi adsit, ta- esset valdè
meti in medio cursu orationis, brevis.
v.g. Psalmi, aut Lectionis desistas,
vel duret interruptio per unam Aut fieret
aut duas horas, nullo modo pec- in medio
cabitur, nec erit obligatio repe- Lectiois
tendi priora, licet proposueris re- aut Psalmi
petere jam lecta, quia semel reci- ex causa.
tando satisfacisti debitæ obliga-
tioni. Clericus tardiùs ad chorum Quid si
accedens, Horâ jam inchoatâ per- Clericus
gere poterit in reliquis, postmo- jam coeptâ
dum supplendo, quæ omisit: Imò horâ veniat
probabile est, nihil supplendum ad chorum.
esse, si parùm in choro processum
fuerit, quia sicut in auditione Mis-
sæ, ita & hic omissio modici æsti-
mari non solet. Similiter non sunt Aut occu-
supplenda, quæ omittuntur, dum petur re ali-
quis occupatur re aliquâ ad officii quâ ad Of-
celebrationem pertinente v. g. ficii cele-
thurificando, librum parando, &c. brationem
quia totus chorus pro illo sup- pertinente.
plere censetur, undè nec is, qui
choro alternatim respondet orga-
no, non tenetur alternos versus
voce proferre, v. *Laym. l. 6. Nav. Re-*
drig. &c. Quartò, si recitentur ju- Sunt reci-
xta præscriptum Breviarii Romani, tandæ juxta
jussu Pii V. editi. Omnes enim vi præscrip-
ciat,

am Bre-
viarii Ro-
mani.

Quid di-
cerendum de
Capitulis
& Conven-
tibus, qui
200. annis
ante consti-
tutionem
Pii V. alio
Breviario
usi sunt.

Erítne lici-
tum Cleri-
cis prædi-
ctorum Ca-
pitulorum,
&c. priva-
tum uti Ro-
mano Bre-
viario.

cit. Bulla ad Romanum obli-
gantur, exceptis Capitulis, Mo-
nasteriis & Conventibus, qui du-
centis annis ante constitutionem
Pii V. alio Breviario usi sunt, his
tamen permittitur, ut cum con-
sensu Episcopi aut Prælati & ipsius
Capituli suum Breviarium in Ro-
manum commutare possint, vid.
cit. Bull. Quòd si dicta Capitula,
&c. Breviarium Romanum semel
admiserint, non poterunt hoc re-
licto suum antiquum reassumere,
ut rectè notat *Suarez lib. 4. c. II. n. 4.* quia Pontificiæ concessioni,
quâ antiquum ritum retinere per-
mittebantur, renunciâsse censentur.
Cæterùm licèt nonnulli DD. censeant,
Clericos prædictorum Capitulorum aut Conventuum non posse privatim uti Romano, eò quòd quisque suæ Ecclesiæ se conformare debeat, Probabile tamen est, posse eos privatim uti Romano, quia nullum jus hoc vetat, & plurium consuetudo illud approbat. Proinde ne quidem in choro obligabuntur ad Psalmos penitenciales, graduales, Officium defunctorum, &c. quæ notantur in Rubricis generalibus ad finem Breviarii Pii V. Officium tamen

tamen B. V. in choro recitandum est, ubi consuetudo id obtinet, vid. *Bull. Pij V. Less. &c.* Excipe Officium defunctorum in die animarum, quod ab omnibus etiam extra chorum recitari debet, quâ ratione etiam Litaniam omnium Sanctorum festo S. Marci & diebus Rogationum ab iis, qui publicæ processioni non interfunt, dicendæ erunt, quia utrumque est pars officii hisce diebus. Quamvis *Dian. p. 2. to. 12. resp. 42.* cum aliis id neget, dicatque videri probabile, non adesse obligationem hæc recitandi dictis diebus. Suppositâ autem sententiâ priorè, utpote communi, & magis probabili, satisfaciet suæ obligationi juxta *Gavant. & alios*, qui pridie vesperi post Matutinum & Laudes recitat Officium defunctorum aut Litanias præfatis diebus. Accessorium enim sequitur illud, quod principale est. Principale autem est ipsum Officium divinum, cujus Matutinum & Laudes, cum pridie dici possint, pars ipsis annexa similiter dici poterit, vid. *Gob. tract. 5. cas. 23. sect. 2.*

Qui inculpatè v. g. ex inadvertentia aut necessitate, ut quia aliud

Notanda aliqua circa Officium defunctorum in die animarum ite Litanias festo S. Marci, & diebus rogationum.

Qui citra culpam v. g.

Offi-

ex mera in-
advertentia
mutat Offi-
cium, ad
quid obli-
gabitur.

Quid si cul-
patè &
scienter
mutaretur
Officium.

Officium ad manum non habet,
&c. mutat Officium, dicendo de
feria, cùm de Sancto dicendum
esset, non peccat, nec est obligatus
quidquam repetere, quia implevit
substantiam præcepti, quæ in eo
consistit, ut septem Horæ Cano-
nicæ quotidie dicantur; Ut autem
recitentur hoc vel illo modo v. g.
de feria, dominica, &c. solum
pertinet ad circumstantiam Offi-
cii, quæ non est tanti momenti.
Undè qui etiam culpate, hoc est,
scienter omisso proprio aliud re-
citavit, non tenetur quicquam re-
petere; quamvis scienter mutando
Officium peccet venialiter. Nisi
fortè in fraudem legis Officium
valde longum mutet in aliud val-
de breve v. g. dominicale, in pas-
chale, vid. *Laym. lib. 4. tr. 1. c. 5.*
item, *Sententias damnatas ab Alex.*
VII. n. 34. aut certè frequenter &
perpetuò mutet, quia videtur esse
gravis inordinatio sufficiens ad
peccatum mortale, *Laym l. c.*
contra alios, qui etiam in fre-
quenti mutatione ob supra alla-
tam rationem non nisi venialem
culpam agnoscunt, vid. *Less. lib. 2.*
c. 37. dub. 12. Sylvest. Azor. &c.
contra alios plures docentes qua-
vis

vis mutatione Officii factâ voluntariè peccari graviter, vid. *Tol. lib. 2. c. 13.* interim rectè monet *Less. l. c.* valdè fore laudabile, si totum Officium repetatur, cujus loco aliud per errorem aut sponte recitatum est, vel saltem ea repetantur, quæ ad proprium Officium pertinebant, etsi solùm esset hymnus aut antiphona. Imò advertens suum errorem intra ipsum Officium, ut bene notat *Card. Lugo resp. moral. l. 5 d. 8.* Non continuabit illum, sed reliquas Horas leget conformiter Officio diei currentis. Quintò, Si recitentur tempore à jure vel consuetudine præfixo, idque præcipuè in Officio publico, quamvis si absque scandalo etiam in choro tempus Officii interdum mutaretur, rarò peccabitur graviter, quia hæc temporis circumstantia ad substantiam rei præceptæ non pertinet, vid. *Cajet. verb. Hor. Canon. cap. 4.* In privato autem officio etsi laudabile sit, ut singulæ Horæ suis temporibus & intervallis juxta normam Officii publici dicantur; Ad vitandum tamen peccatum mortale sufficiet illas recitare intra spatium, quod est à medio, hoc est, à

Advertens errorem suum intra ipsum Officium, quid faciet.

Sunt dicenda tempore à jure vel consuetudine præscripto.

duo-

Matutinum
& Laudes
quâ horâ
pridie dici
possint.

Laudibus à
Matutino
sejunctis
estne præ-
mittendum,
Pater
& Ave.

duodecima noctis præcedentis, usque ad medium noctis sequentis, satisfacit enim substantiæ præcepti. Cæterùm consuetudo nunc obtinet, ut Matutinum & Laudes dicantur pridie horâ quartâ post meridiem, quamvis Laudes, si ita lubeat, à Matutino sejungi & in alium diem differri possint. Quibus à Matutinis separatis, non necessario præmittes Pater & Ave, ut quidam volunt, cum nulla de hoc exstet Rubrica, vid. *Less. l. c. Tamb. Gav.* Imò probabile est, ne quidem peccari venialiter ab eo, qui incipit Matutinum & Laudes horâ secundâ post meridiem, quia ex recepta consuetudine licet recitare Matutinum & Laudes quando dies inclinat ad occasum, quod circa secundam pomeridianam fieri videtur; Hoc enim tempore in diversis Ecclesiis publicæ Vesperæ cum Completorio dici solent: Adeoque censendum est ex mente Ecclesiæ horâ secundâ pomeridianâ diem inclinare ad occasum. Id, quod indicat hymnus Vesperarum in sabbatho: *Iam sol recedit igneus* Item hymnus dominicæ: *Illabitur terrum chaos.* *Beander disp. 4. q. 43.* cum aliis,

aliis, contra Sanch. & alios, qui volunt peccari venialiter. Quamvis & hoc veniale evitari possit accedente justâ causâ, qualis foret, si pridie alicujus festi plures confessiones audiendæ forent ab hora tertia usque ad Vesperam. Multò probabilius non peccabit, qui horâ tertiâ incipiet, etsi nulla adsit causa præsertim hyeme, quâ sol propinquior est occasui. De æstate quævis rationabilis causa, ut major commoditas, &c. excusabit incipientem horâ tertiâ, vid. *Gob. tr. 8. cas. 28. sect. 4.* ob similem causam v. g. majorem devotionem, commoditatem studendi, &c. poterunt Horæ minores usque ad Nonam inclusive omnes simul manè recitari, imò si justa causa adsit v. g. faciendum iter, aut alia longa occupatio, &c. etiam Vesperæ adjungi possunt pro ut habetur, *c. 1. de celebratione Missarum*, non autem Completorium, nisi major necessitas urgeat, quæ rarò obvenire solet. Vid. *Laym. l. c. cap. 3. Less. &c.* Optimè quidem prædictæ Horæ recitabuntur eâ parte diei, quam hymni earum indicant, ut Primam jam lucis orto sidere, hoc est,

Horæ minores que tempore recitandæ sint.

est, ad vel paulò post ortum solis,
 Tertiam aliquantulum post or-
 tum solis, Sextam cum sol ad me-
 ridiem vergere incipit, hoc est,
 non diu post recitatam Tertiam,
 Nonam propè aut post prandium,
 cum vesperum appropinquare di-
 cimus, juxta hymnum: *Largire
 lumen vespere, Vesperæ cum Com-
 pletorio: Cum sol recedit igneus.*
 Verùm quia tempus Horarum à
 jure præscriptum ex recepta con-
 suetudine magnam habeat lati-
 tudinem, omni culpâ vacare vi-
 detur, qui Primam cum Tertia re-
 citat duabus vel tribus horis ante
 ortum solis, idque in hyeme,
 quando sol in hisce partibus ori-
 tur post horam octavam, item
 Sextam & Nonam non diu post
 ortum solis v. g. circa horam no-
 nam tempore hyemali: Aut qui
 in æstate Primam, Tertiam, Sex-
 tam, & Nonam duabus vel tri-
 bus horis dicit post ortum solis,
 Vesperas cum Completorio sta-
 tim vel paulò post meridiem, quia
 censetur moderata, & non in-
 consueta temporis immutatio,
 vid. *Laym. l. c. Bonac. de Hor. Can.
 disp. 1. q. 1. p. 3.* Dicere autem
 Vesperas ante meridiem extra
 tempus

tempus quadragesimale vel Matutinum, Primam, &c. post meridiem sine causa erit veniale, quia est immoderata & insolita temporis mutatio. Vesperæ, quæ tempore quadragesimæ ante prandium dicendæ sunt, privatim etiam post prandium dici possunt, quia Rubrica Breviarii non videtur imponere præceptum, v. *NAV.*

Trull. &c. Sextò, Si recitentur Recitandæ sunt ordine, quo ab Ecclesia recitari solent. eo ordine, quo ab Ecclesia recitari solent. Qui citra causam hunc ordinem immutat, dicendo v. g. Primam ante Laudes, vel Laudes ante Matutinum, peccabit venialiter. Quia ordo Horarum extra

chorum est circumstantiâ minoris momenti, undè si ex justa causa Quid si ex justa causa hic ordo inverteretur. aut per inadvertentiam dictus ordo invertatur, v. g. in gratiam amici aut alterius viri gravis invitantis te ad secum dicendas Horas posteriores, aut hæ in choro dicerentur, prioribus à te nondum persolutis, omni culpâ immunis eris. *Tol. l. 2 c. 13.* Septimò,

Si publicè dicendæ sunt, dicantur in Ecclesia, privatim in quovis honesto loco, & distractionibus non exposito, nam citra necessitatem Horæ quo loco privatim dici possint. dicere in tali loco est veniale pro-

pter

pter periculum distractionis, cui te ipsum ultrò exponis; sicut dicere in loco immundo propter irreverentiam, quamvis *Tamb. de Hor. Can. Sanch.* & alii id negent, si præciso contemptu casu vel ex incidente occasione aliqua in loco immundo & humanis necessitatibus deserviente orares. Nam ubi licitum est mente ad Deum suspirare, isthic quoque licitum erit, linguâ & voce eundem invocare. Qui timidior est, aut nimum angitur, ne oret in loco distractionibus exposito, oret quovis loco, quem judicaverit sibi covenientem, quia cum anxietate & scrupulis locus ad orandum non est quærendus. Denique si recitentur eo corporis situ, qui à Rubricis præscribitur. Hætzmen Rubricæ genuflexionem, stationem, &c. præscribentes non obligant ad culpam, maximè in privata recitatione *Bonart. lib. 3 cap. 28 n. 14 Suarez* & alii. Poterit tamen per situm delinqui venialiter, si sub oratione immodesta & minus decens corporis compositio adhibeatur. *Tamb. in decal. l. 2. cap. 5. §. 6.*

Item quo
corporis
situ.

CAPUT IV.

*Quâ ratione conseantur Hora deo
votè recitari.*

DEvotè recitabuntur, si cum Dicentur
debita attentione & reve- devotè, si
rentia dicantur, nam ad oratio- cum debita
nem tanquam ad actum religio- attentione
nis, requiritur reverentia. Est au- & reveren-
tem attentio duplex, alia externa, tia dican-
quâ quis attendit ad pronun- tur.
tiationem verborum & de- Statuitur
centem corporis compositio- duplex at-
nem, simulque abstinet ab illis tentio.
operibus, quæ cum attentione
interna consistere nequeunt, qua-
lia sunt fabulari, pingere, scribe-
re, &c. alia interna, quâ attendi-
tur vel ad Deum, aut res divinas,
vel sensum verborum, vel denique
ad ipsa verba cum intentione &
& animo orandi & vacandi Deo.
Quæ intentio quia includit at-
tentionem animi saltem confu-
sam ad Deum, ut patet, attentio
ad verba cum prædicta intentione
& animo orandi & vacandi Deo,
censetur esse attentio interna, &
distinguitur ab attentione merè
B externa;

Estne suffi-
ciens atten-
tione merè
externa ad
recitatio-
nem Hora-
rum,

Probabi-
lius & ve-
rius requi-
ritur inter-
na.

externa, quâ ad sola verba atten-
ditur absque ulla animi attentione
ad Deum. Sufficere attentionem
merè externam ad recitationem
Horarum multi DD. probabiliter
sustinent, quos citat *Less. l. c. d. 11.*
eò quòd Ecclesia videatur præci-
pere preces solum materiales, illis
non dissimiles, quæ alternatim
organo, aut alio musico instru-
mento fieri solent; Sicut enim per
has laudari Deus & aliquid ab
eo impetrari potest, ita quoque
per illas. Undè juxta hanc senten-
tiam voluntariè sub Officio divi-
no distractus non peccabit gravi-
ter, nec obligabitur ad quiequam
repetendum, aut faciendam fru-
ctuum restitutionem, modò in-
tegrè omnia pronunciaverit, ne-
que exteriùs sese occupaverit a-
ctionibus cum attentione interna
incompatilibus. Verùm senten-
tia contraria requiri attentionem
internam ad recitationem Hora-
rum verior est & probabilior, quia
oratio merè externa absque in-
terna animi attentione non est o-
ratio, sed simulatio orationis;
Undè qui solam externam spe-
ciem orantis assumit, non potest
dici devotè orare, cum ora-
tie

tio fit mentis in Deum elevatio,
 vid. *Less. l. c.* Sufficere autem a-
 tionem internam modò di- Sufficit ta-
men ea,
 ctam ad sola verba (quamvis ea, quæ est ad
sola verba,
 quæ est ad sensum verborum , sit
 optima. Si hunc non assequaris,
 melior erit illa , quâ , dum verba
 pronuncias , attendis ad Deum
 aut res divinas , de his pii aliquid
 animo volvendo aut meditando)
 docet *Less. l. c. Sanch.* & plures
 alii , quia sic attendens censetur
 verè orare & mentem in Deum
 levare. Ex quo apparet, quàm fa-
 cilè satisfieri possit præcepto Ec-
 clesiæ , cum hæc plus non exigat,
 quàm ut animo orandi & lau-
 dandi Deum sacra verba pronun-
 cies , nec voluntariè quicquam
 animo volvas , quòd necessariam
 attentionem ad verba & reveren-
 tiam ad Deum excludat , & ra-
 riùs evenire soleat , ut animus
 omninò voluntariè volvat ali-
 quid, quòd necessariam attentio-
 nem ad verba & reverentiam ad
 Deum impediatur. Nam imprimis
 quævis tenuis attentio ad verba,
 quæ periculum errandi in his re-
 movere potest , ad ritè orandum
 sufficit , ut patet in illis, qui dum
 verba pronunciant , cogitationi-

Attentio
interna quâ
ratione re-
vocetur.

Quid si quis
invitè &
non adver-
tens distra-
hatur.

bus de Deo aut rebus divinis occupantur. Ad hæc animus laudandi sive vacandi Deo cum levi & tenui distractione ad alia objecta etiam aliquo modo voluntaria stare potest. Manet siquidem cum hujusmodi tenui distractione confusa quædam attentio ad Deum, in qua supra, attentionem internam ad orandum necessariam, constituimus. Porro non revocatur animus orandi sive vacandi Deo, nisi per actum dictæ voluntati contrarium, ut si verba solum pronuncies non animo orandi, sed eadem ediscendi, aut animum omninò voluntariè occupes rebus profanis, & alienis à Deo cogitationibus. Quia hoc ipso, quòd omninò voluntariè vacas rebus profanis, censuris implicitè revocare voluntatem orandi, quæ voluntas expressè revocatur, si nolis ad Deum attendere, implicitè si advertens animi distractionem, negligas mentem ab objecto cogitato avocare. Si invitè & non advertens distractionem pateris, oratio subsistit coram Deo. Sufficit enim in hoc casu attentio virtualis, quæ ex voluntate vacandi Deo à principio elicitâ manet per totam

totam orationem , nisi explicitè
aut implicitè revocetur ; Non est
autem necesse , ut sub initium o-
rationis distinctè exprimatur vo-
luntas vacandi Deo , sed sufficit,
si intendas dicere Officium more
debito & consueto, sive velis ora-
re Horas tuas, nam in hujusmodi
voluntate implicitè continetur
voluntas orandi & vacandi Deo.

Pro sincerissimo cordis mei affe-
ctu , quo optimum Deum ab
omnibus attentè orari & laudari
desidero , minimè præterire pos-
sum facillimam praxim , cavendi
plurimas sub oratione occurren-
tes distractiones , non semel à me
cum fructu usurpatam. Quæ in
eo consistit, ut per decursum Ho-
rarum , aut aliarum precum ad-
vertas ad eas voces , quæ à certa
litera ex alphabeto assumpta in-
choantur, v. g. primâ die advertas
per omnes Horas ad voces à lite-
ra A incipientes , secundâ à litera
B cœptas , tertiâ à litera C , & sic
deinceps usque ad finem alpha-
beti exceptis tribus postremis , x,
&c. quæ in latinis vocibus rariùs
inveniuntur. Nam hac ratione
alligata quodammodo ad certam
literam phantasia vix fiet, quin

Opportuna
praxis ca-
vendi di-
stractiones
sub preci-
bus.

B 3 suff-

sufficienter attendas ad verba, & cum verbis, si illa intelligas, eorum quoque sensum assequaris.

C A P U T V.

Statuuntur causa, propter quas divinum Officium sine peccato omitti potest.

CAusæ justæ, ob quas citra peccatum Officium divinum omitti potest, sunt sequentes. Primò, si absque notabili dolore capitis, oculorum, læsione valetudinis, aut aliâ gravi molestiâ dicere non possis, in dubio standum est judicio superioris, confessarii, aut prudentis & probi medici.

Omitti possunt, si dicere nequeant absque notabili læsione valetudinis.

Azor tom. 1. lib. 10 cap. 13. q. 1. Nav. Suarez &c. Quòd si ipse medicus dubitet, sitne infirmitas gravis aut levis, non erit obligatio recitandi, quia non teneris periculo gravis damni v. g. valetudinis notabiliter lædendæ te exponere, vid. *Tamb. in decal. lib.*

Aut si gravis mali periculum immineat ex recitatione Horarum.

1. cap. 3 §. 7. Secundò, si gravis mali periculum immineat ex recitatione Horarum v. g. carceris, mortis, &c. inter infideles, aut hæreticos. Tertiò, si gravis aut repentina occupatio, qualis foret, populi

populi tumultum subito exortum fedare, aut alia necessaria aut honesta interveniat, ut concio, confessionum auditio, &c. quæ sine scandalo vel notabili damno proprio aut alieno omitti vel differri non possit, & cum qua Horarum recitatio moraliter loquendo stare nequeat. Quartò, si ob impotentiam v.g. quia Breviario cares, Horas dicere non potes. Qui ex aliqua impotentia Matutinum & Laudes dicere nequit, potest ramentum reliquas, tenetur ad illas, vid. *Sent. d. 1. ab Innoc. XI. n. 54.* Quòd si alicujus Horæ v.g. Matutini aut Vesperarum partem notabilem dicere nequeas, ab illius recitatione excusaberis, quia obligaris ad Horas juxta formam Pii V. præscriptam, adeoque ad Horas substantialiter tales, pars autem Horæ non est substantialiter Hora. Imò si certus sis, te ob ægritudinem, aliãve impotentiam totum Officium recitare non posse; Dubitas autem, an unam aliquam partem dicere possis, non obligaberis, quia Ecclesia cum tanto rigore non obligat, ut materiam anxietatis & scrupulorum, qualis esset in præsentibus,

Vel occurrat gravis & repentina occupatio, cum qua Horarum recitatio moraliter stare nequit.

Si adfit impotentia.

Quid si ex impotentia non posses dicere Matutinum & Laudes, posses tamẽ reliquas Horas:

Aut si alicujus Horæ notabilem partem non posses dicere.

Vel si certus, te non posse dicere totum Officium, dubitares, an unam aliquam partem dicere posses.

Immemor
à se dictam
fuisse Ho-
ram aliqua,
quid faciet.

casu, præbere intendat, vid. *Laym.*
l. 4. tr. 1. c. 6. Qui non recorda-
tur à se dictam fuisse unam ali-
quam Horam v.g. Tertiam, si
communiter nihil soleat omittere
nec recordatur se non dixisse il-
lam, non tenetur quicquam re-
petere, quia prudenter præsumit
se dixisse illam, *Sanch. l. 4. cons.*
mor. c. 2. dub. 34. Laym &c. Imò
malè facit repetendo, quia aperit
viam scrupulis, sicut & ille, qui
habet probabilem rationem aut
conjecturam, se dixisse hanc vel
illam Horam, vel Horæ partem,
Sanch. l. c. Tamb. &c. Quintò, si
per dispensationem legitimi Su-
perioris v. g. Pontificis, Episcopi,
&c. ab onere Horarum eximatis.

Vel deniq;
si adfit di-
spensatio.

CAPUT VI.

*Ad quid tenetur Beneficiatus Ho-
ras culpabiliter omittens.*

Non reci-
ans culpa-
biliter re-
nebitur ad
restitutio-
nem fru-
ctuum pro

Beneficiatus culpabiliter o-
mittens Officium Canoni-
cum, tenetur ad restitutionem
fructuum pro ratione neglecti
Officii, ita ut qui uno die totum
negligit, teneatur restituere

omnes

omnes fructus illius diei qui Matutinum cum Laudibus, mediam partem fructuum, qui reliquas Horas, similiter mediam partem, qui unam ex illis sextam partem, vid.

Bull. Pii V. Ab hac obligatione excipe eum, qui primis sex mensibus omittit Officium, hunc enim ipse Pius V. eximit. Secundò, qui post primum semestre negligit semel aut bis in anno. *Sotus, Covarru.* apud *Laym l. 4. tr. 2. cap. 5.*

Præsumitur ex clementia & benignitate Ecclesiæ, quæ instar clementis domini unius aut alterius diei neglectum servitium, si aliàs toto anno debitè ipsi servitium fuerit, non magnopere curare creditur.

Sententia tamen *Laym.* qui contrarium sentit, conformior est constitutionibus Concilii Lateranensis, & Pii V. Qui docent in hac ipsa ratione modo allata fundari non obligari eum, qui intra annum octies vel decies Officium negligit, ut *Escob. in summa tract. 1. Ex. 6. Menoch. Crucius, &c.*

nimium videntur recedere à verbis & sensu Bullæ. Tertiò, eum, qui quidem omisit notabilem partem unius Horæ, sed non æquivalentem uni integræ ex parvis. *Dian. tr. 12.*

Ab obligatione restituendi fructus quinam sint immunes.

Quid si Officium semel aut bis in anno omittatur.

Aut non omittatur notabilis pars unius Horæ, æqui-

valens uni
integræ ex
parvis.

Quid de eo,
qui præter
Officium
divinum
habeat alias
functiones
quæ stipen-
dium me-
rentur.

tr. 12. res. 26. quia leges pœnales sunt strictè intelligendæ, adeoque de actu moraliter perfecto & consummato. Quarto, eum, qui præter Officium divinum habet alias functiones, quæ verè merentur mercedem sive stipendium. *Sanch. lib. 13. cap. 13. Bonac. &* alii contra Suarez & alios, quia ex praxi timoratorum Bulla Pii V. eo sensu videtur recepta, ut pro aliis oneribus, præter recitationem Officii, Beneficiato competens salarium relinquatur. Undè etiam Canonicus probabiliter non tenebitur plus restituere ob neglectas Horas, quàm certam fructuum partem prudentum iudicio æstimatam. *Tann. tom. 13. disp. 5. q. 1. dub. 7. Less. &c.* Reliqua autem sibi reservare pro aliis oneribus, quia redditus beneficii non dantur propter solum Officium divinum, sed etiam propter alia spiritualia munia à Canonico præstanda. Imò Parochus, Sacellanus, aut alius, habens beneficium curatum, &c. si habeat exiguos redditus, ex probabili sententia ob neglectas Horas ad nullam aut certè modicam juxta prudentis arbitrium restitutionem tenebitur.

bitur. *Laym l. c.* Quintò, illum, qui habet ejusmodi beneficium, quod non suppeditat bonam partem sustentationis, quia sicuti talis probabiliter non obligatur ad Horas, ita multò minùs ad restitutionem, vid. *Dian. p. 1. tr. 12.*

Tamb. &c. Sufficiunt autem inter Germanos pro Clerico mediocri fortis pro bona parte sustentationis viginti ducati, qui quartam imò tertiam partem honestæ sustentationis ipsi præstabunt, cum multi annuè 50. aut 60. ducatis contenti sint, *Gob. tr. 8. cas. 13. sect. 2.*

Vel qui habet beneficium, quod non suppeditat bonam partem sustentationis.

Quantum sufficiat pro Clerico mediocri fortis pro bona parte sustentationis in Germania.

C A P U T VII.

Restitutio fructuum qualiter, & cui facienda

Restitutio facienda est etiam ante sententiam judicis ex comm. DD. Vid. *Sentent. damn. ab Alex. VII. n. 20.* idq; vel Ecclesie, in qua obtinet beneficium, aut certè domui & agris beneficii tui, quia hos reparando vel meliorando fructus restitutioni obnoxios impendis in bonum

Estne facienda ante sententiam judicis, & quibus.

propria Ecclesiae; Excipe, nisi
 fortè in quibusdam locis ab hæ-
 rede illa repetantur, quæ domui &
 agris beneficii meliorandis im-
 pensa sunt: Aut ipsa melioramen-
 ta immediatè cedant in solum
 bonum beneficiati, qui Horas
 neglexit: vel alteri pauperi Eccle-
 siæ, aut aliis quibuscunque pau-
 peribus; Esto sint parentes aut
 cognati, si juxta statum suum verè
 pauperes sunt, vel etiam tibi ipsi,
 si verè pauper es, vel defunctis,
 procurando ipsis dato stipendio
 sacra aut alia suffragia. *Fill. tract.*
23. n. 325. Nav. &c. Aut hæc
 curando tibi ipsi pro expiatione
 peccati admitti per neglectum
 Officii divini. *Suarez lib. 4. de*
oratione cap. 30. Vel denique
 in partem restitutionis compu-
 tando omnes eleëmofynas, quas
 fecisti pauperibus post neglectum
 Officium, etsi tunc non cogitave-
 ris de satisfactione, quia faciens
 eleëmofynam, videtur virtualiter
 intendere ac velle, ut per illas sa-
 tisfaciat omnibus obligationibus
 per peccata à se commissa con-
 tractis. *Suarez l. c.* Verùm hoc
 dici non potest de eleëmofynis,
 quas fecisti, antequam Officium
 omit-

Quid si fru-
 ctus restitu-
 tioni obno-
 xios det pa-
 rentibus,
 aut aliis co-
 gnatis indi-
 gis: Aut ex
 his pro de-
 functis curet
 sacra, vel
 alia suffra-
 gia: Vel hæc
 curet pro
 expiatione
 proprii pec-
 cati admitti
 per negle-
 ctum Officii
 divini.
 Poterantne
 in partem
 restitutionis
 computari
 eleëmofy-
 na, quæ post
 neglectum

CANONICIS.

omitteres. Vid. *Sentent. damn.* Officium
ab Alexan. VII. num. 33. Sunt, pauperibus
qui arbitrentur, obligationi re- data sunt.
stituendi posse satisfieri per ge-
minatam Officii recitationem, Fiēt nō satis
quia redditur æquale. Vid. *Gob.* dictæ obli-
l. c. qui hoc ipsum admittit gationi per
tanquam probabile propter au- geminatam
thoritatem extrinsecam quo- Officii reci-
rundam DD. ita sentientium, tationem.
verūm hæc sententia *Bulle Pij V.*
& recepto DD. sensui nimium
contrariari videtur.

P A R S II.

De

MISSÆ SACRIFICIO.

PROEMIALIA.

De Eucharistia.

Eucharistia dupliciter confi- Explicatur,
derari potest. Primò, ut est quid sit Eu-
Sacramentum. charistia, ut
Secundò, ut est Sacra-
est Sacrificium. Quatenus Sacra- mentum,
mentum: est res permanens, & & quid, ut
consistit essentialiter in duobus, est Sacri-
nempè in speciebus Eucharisticis, cium.